

UČITELJSKI
T O V A R Š.

~~~~~
List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca, in velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 2 gl. 50 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. nov. dn.

Tečaj II.

v Ljubljani 1. maja 1862.

List 9.

Kako in kdaj naj izobražuje se materni jezik v naših šolah.

Posneto po nekem zapisniku uč. zbora v Ribnici.

Nobena reč ni tako potrebna v naših šolah, kakor ta, da izobražuje se materni jezik. Otrok se sicer doma uči govoriti, toda kako se uči? Njegovi razumki so še kaj pičli in še celó napčni, ko pride v šolo. Izobraževati se mu tedaj mora materni jezik, ker

1. otroku s tem širijo se razumki, da bolj in bolj razumé vse vednosti, in vse dušne moči zbujaajo in zrejaajo se mu po pravi naravni poti.

2. S tem, da v šoli izobražuje se materni jezik, se otroku tudi požlahtnuje jezik za občenje vsakdanje in se pripravlja za dobro spisovanje.

3. Po omiki maternega jezika se otroku tudi odpirajo vrata do drugih izobraženih jezikov.

4. Pri izobraževanju maternega jezika se večkrat že otroku vcepi nekaka želja po višji jezikovi popolnomasti, kar značiti kdaj našemu jeziku in vsemu narodu veliko veliko koristi in slave donaša.

5. Omika maternega jezika zaljša našo mladino in kaže žlahtno ljubezen do domovine, ktera se mora bolj in bolj vne-mati in spopolnovati.

Res žalostno je, da se je do naj novejših časov naš mili

materni jezik tako zelo zanemarjal v ljudskih šolah. *) To naj nas tedaj gorko spodbada, da nemudoma prihitujemo o tem vse, kar smo do zdaj zamudili.

Kako pa naj se izobražuje materni jezik?

Slavni nemški šolnik Vernaleken o tem prav dobro modruje in pravi, da se mora otroku pred vsem drugim dati dar jezika, in sicer s tem, da se mu mnogo pripoveduje. Otrok rad posluša; pripoveduj mu tedaj. Več ko učitelj z otroci govori (toda prav govori), bolje je. Beri mu, in daj, da bo bral. Ne pozabi pa, da boš vedno prašal: Ali razumeš, kar bereš? Tedaj: prav govoriti in brati naj se vadijo otroci že v naj prvem razredu. V višjih razredih naj se materni jezik izobražuje s tem, da otroci vadijo se vedno bolj govoriti o kerščanskem nauku, natori, zemljopisju i. t. d. Potem pa naj se vadijo otroci prav spisovati naj pred kratkih stavkov, pozneje pa bolj razširjenih sostavkov. Za ta namen so pripravni lepi pregovori, lepe kratke povestice, primerni listi in druge javne pisma i. t. d. Pri tem pa naj bi učitelj ne pozabil, kar Vernaleken tako skerbno priporoča, namreč: „Učitelji se moramo vedno tudi sami uriti prav spisovati“. Pa ravno tu je zaderika pri marsikteremu učitelju. Učitelj naj sam prav mnogo bere in se vadi spisovati, da bo mogel spolnovati svoje svete dolžnosti, ki mu jih naložuje sreča in blagor njegove šole. Večidel pa so o tem naj slabši tisti učitelji, kateri naj več vpijejo in svojoglavno modrujejo o šolskih zadevah. Poprijemali naj bi se raje tu pa tam vstanovljenih učiteljskih in drugih knjižnic, **) ter zajemali iz njih za se in za svojo mladino neprecenljivega blaga za dušo in telo.

Kerščanska odreja.

(Dalje.)

Rejniki in učniki naj pa od druge strani otrokom tudi živo popisujejo veliko vrednost in žlahtno cenole-

*) Bog hotel, da bi še zdaj pri belem dnevu, in sicer v središču Slovenije, ne bilo tako!

**) Povedali smo že enkrat, da imamo tudi nekteri ljubljanski učitelji svojo že precej obširno knjižnico, h kateri tudi lahko drugi učitelji iz dežele pristopijo in njene izverstne pedagogične knjige in časopise na dom jemljejo in berejo. Za to plačuje se na leto samo 2 gold. Oskerbnik te knjižnice je zdaj „Tovaršev“ vrednik, ki stanuje v Krakovem blizo Šentjakopskega mosta h. št. 30.

Vredn.

Vredn.

pih čednost, da bodo ljubezen do kerščanske kreposti v njih sercih obudili, in jih vžgali za resnično vnemo, si to pridobiti. Tudi pri tem je treba opomniti, da se skoraj v vsako pozemeljsko reč veči vrednost in cena stavi, kakor pa v žlahtnost, blagoto kerščanskih čednost. Velika vrednost se stavi v premoženje in bogastvo, v veljavo in čast tega sveta, v kratkočase in veselice; — za visoko vrednost kerščanske kreposti pa se malokdo zmeni! Hvali se živinoreja in sadjoreja, kmetijstvo in obertnija, gospodarstvo in gospodinjstvo; hvali se in povzdiguje narodnost in domorodstvo (vse po pravici, ako v pravi meji, v pravi razmeri in na pravi stopnji ostane); — hvala kerščanske čednosti pa le malokdaj pride na dan, se le malokdaj v misel vzame, se ne stavi na mesto, katero ji gre. Od tod pride, da že otroci, še bolj pa ko odrastejo, vse posvetno visoko cenijo, le po časnih dobrotah hrepené in si zanje vse prizadevajo, — kerščanskih čednost si pridobiti, pa jim še mar ni, ter to v poslednjo skerb odložijo. Da se ta silo napčna, škodljiva, nevarna in pogubljiva razmera po moči odverne, naj se rejniki in učeniški pri mladini po naslednjih naukih ravnajo:

a) Dopovejte otrokom, da smo vsi ljudje po božji podobnosti stvarjeni, vsi z enako ceno Jezusove presvete kervi odkupljeni, da smo po takem pred njim vsi enake vrednosti, da on po vnanjšini ne dela med ljudmi nobenega razločka, da ne gleda ne na bogastvo, ne na žlahtni stan, ne na čast in veljavo tega sveta, ne na terdnost in lepoto života, ne na druge take vnanje reči. Kar edino v svetih božjih očeh velja in med ljudmi razloček dela, to so kerščanske čednosti; le te človeka pri Bogu povzdignejo, le te ga Bogu prijetnega, dopadljivega storé, — naj bi pred svetom še takó reven, zaničevan in zanikern bil. To po spričevanju sv. evangelija že nad revnim Lacarjem vidimo in lahko spoznamo.

b) Dopovejte jim, da bomo vse časno mogli zapustiti, in kakor smo goli prišli na svet, bomo tudi goli mogli iti s sveta; vse drugo bomo zapustili in trohljivosti in minljivosti izročili; — same čednosti, ako si zanje zdaj prizadevamo, nam bodo v dobro ostale, in jih bomo seboj nesli kot ceno, za katero se nam bo nebo odperlo in versta med izvoljenimi odkazala.

c) Dopovejte jim pa tudi, da to, kar je minljivega in

kar si svet šteje v srečo, še na tem svetu človeka nič prav srečnega in zadovoljnega ne stori, ker mu v sercu pravega miru in pokoja ne dá. Naj si bo kdo še tako bogat in imeniten, v časti in veljavi pred svetom, naj si bo tudi kralj ali zemlje najvikši poglavar, — vsak ima po svojem stanu svoje težave, ki se na svetu dostikrat za nobeno ceno odpraviti ne dajo. Le samo tisti, ki si za lepe, kerščanske čednosti vse prizadeva, si pridobljuje pravo srečo in zadovoljnost; je miren, pokojin in vesel, akoravno bi ga na svetu stiske in težave zadevale. Krepostni človek neko posebno sladkost in prijetnost občuti, ki se ne dá toliko popisati in dopovedati, če se v sercu ne občuti, in je zapopasti ne more, kdor je sam ne vživa. Tega se prepričamo nad zadovoljnostjo, mirnostjo in veselostjo svetih puščavnikov. To je najmodrejši kralj Salomon sam spoznal konec svojega življenja; potem ko je vse poskusil, kar si na svetu dobrega, lepega, prijetnega in veselega le misliti kdo more, je milo zdihoval, rekoč: „Vse na svetu je nečimerno in prazno, vse je britkost in teža duha, razun — Boga ljubiti in njemu samemu služiti!“

d) Dopovejte jim, da kerščanske čednosti, ki nas Bogu in njegovim angelom in svetnikom dopadljive storé, ki nam pravi mir dodelé, kakoršnega nam svet z vsemi svojimi dobrotami dati ne more, ki nam časno in večno srečo prinesejo, — da te čednosti se dajo sicer s trudom in velikim prizadevanjem zadobiti, pa vendar le pri takem, kdor si jih v mladosti ne pridobljuje; vedno pa jih bo lahko ohranil, kdor si jih v mladosti stori prijatljice in tovaršice svojega življenja. Lahek in sladek mu je jarm Gospodov, kdor se ga z mladega privadi.

Vsi ti in taki opomini so pripravi, strah božji, sovraštvo do greha, ljubezen do kerščanskih čednost v sercih otrok obuditi; ti in taki opomini naj bodo toraj, dragi rejniki in učeniki, vaši nar ljubši in pogostni pogovori z vašimi učenci in učenkami. Ako bote tako ravnali, in ob vsaki lepi priložnosti, ki jo vedno imate in najdete, z lastnim zgledom prave, nehlinjene pobožnosti, zraven pa s tako živo, prepričljivo besedo otroke učili, in jim tako prav iz serca na serce govorili: bote sčasoma vidili in spoznali, da se bodo otroci tega čedalje bolj skerbno varovali, pred čimur ste jih toljkanj svarili in opomi-

njali, — in da se bo v njih sercih čedalje obilniša želja in ljubezen do prave bogoljubnosti, do kerščanske pravičnosti vnela, in da si bodo za to čedalje bolj prizadjali, kar ste jim tolikanj hvalili in priporočevali, v kar ste po resnici največo vrednost in veljavo postavili. Le potem vam bo kdaj prava, neminljiva „slava“ iz ust vam izročeni donela, in neizrečeno veliko bo potem vaše zasluženje pred Bogom!

Nauk v branji v srednjem in višjem razredu ljudskih šol.

(Dalje.)

Dobra družina v domači hiši, kakor tudi z drugimi dobro izrejenimi ljudmi, otroka naj bolje izobražuje in pripravlja za bravni poduk. Pri branji pa še posebno lahko gledamo na to, kar otroka vsaki pot posebej zaderžuje, da ne more razumeti tega, kar bere. Kdor pa otroke zavoljo teh težav zavračuje na poznejši čas, ko jih bodo že sami s svojo pametjo lahko odpravljali, — tako ravna, kakor da bi jim odrekoval potrebnega vodila in potrebnih pripomočkov. Veliko je pa otrok, kateri prav malo ali celó nič ne storé, če so sami sebi pripuščeni. Tedaj ni samo želeti, ampak še celó potrebno se nam mora zdeti, da se otroci v šoli v tej reči naučé toliko, da pri branji ne pazijo manj na zapopadek, kakor na golo mehaniško branje. Vsaka vaja v branji naj se tako obrača, da se otrok sploh duševno izobražuje, in da se toliko zbrhta, da bo poslednjič sam mogel razumeti to, kar bo bral. To se doseže, če se ó zapopadku z otroci pametno in pogosto pogovarja. Kdor se na zapopadek modro ozira, pospešuje s tem tudi mehaniško branje. Kdor namreč razumé in čuti, kar bere, tudi vse stavke prav razdeljuje, pametno naglašuje in resnično izrazuje, tako da skoro ni mogoče pravilno brati, če se ne razumé, kar se bere.

Kako bi, post., otroci naučili se zgodeb sv. pisma, katekizma ali drugih reči, ko bi se v šoli le učili brati, pa ne tudi razumeti tega, kar berejo? Kolikor manj otrok razumé zapopadek, toliko manj je tudi sadu in koristi po takem ravnanji. Koliko so se vendar naše nemške šole pregrešile nad slovenskimi otročiči!! Pa vse to bi se še lahko pozabilo, da bi

le takšno ravnanje ne bilo marsikterega za ves čas njegovega življenja ob zdravi um in pamet pripravilo. —

Če tedaj vse to, kar smo na prvo vprašanje odgovorili, povzamemo, tako smemo terditi, da se otrok, kar zastopnost zadeva, ne sme sam sebi prepuščati, in da se učenik ne sme zadovoljiti, če je otroka le brati navadil.

Prevdarimo tedaj bolj na tanko, ktere opovire zaderžujejo otroka, da ne more zapopadka sam razumeti, na kar se moramo tedaj pri poduku v branji ozirati. Opovire se pa nahajajo pri otroku samem, ali v predmetu. Premislimo naj pred opovire, ki so pri otroku samem.

Kakor nas skušnja učí, se otroci zadovoljujejo s tem, da svojo nalogo mehaniško preberó, in se ne zmenijo za zapopadek, in sicer toliko bolj, kolikor so še nižej in manj znajo brati. Pa tudi potem, ko so se že nekoliko brati naučili, ne pazijo na zapopadek in se ne ozirajo toliko na njega, kolikor bi bilo treba. Od kod je tedaj to, da so tako malo pazni? Nam se zdí, da je tega večidel natora pri otroku kriva. Otrok ima še vse premalo moči, resnobe in terpežnosti, da bi dalj časa brez prenehanja na eno in tisto reč pazil. Tudi vemo, kako malo je že dosti, da se njegove misli od nauka odvernejo. Listki v berilu, vložena podobica ali vervica, šum in ropot, in kdo ne vé, koliko reči ga odvrta in zapeljuje, da drugam misli. Po drugi strani je pa duh pri otrocih tudi prelen, preveč zložin, to je, da se preveč boji truda, ki tirja, da bi vedno na zapopadek pazil. Če so tudi otroci po zunanje mirni, se še vendar ne more reči, da so na zapopadek mislili ali nanj pazili. Večkrat imajo oči vperle v bukve ali kam drugam, in se kaj dobro počutijo pri svoji znotranji lenobi ali sanjarijah. Naj jih le tačas nepričakovano vprašanje o zapopadku zadene, in začuditi se boš moral, kako so razmišljeni, kar boš lahko spoznal iz odgovorov, ki se včasih z obravnanim predmetom kar nič ne skladajo.

Naj se tedej učenik prizadeva, da bo tej poveršnosti in temu razmišljenju ravno tako v okom prišel, kakor pomotam v branji, ako noče v nemar puščati poglobitne reči pri podučevanju v branji, in pa pravega namena, zavoljo ktere se otroci v branji urijo.

(Dalje prih.)

Tečno učilo.

K a z a v n i p o d u k.

Drevje in germovje.

S n o v a. Sadne drevesa, gojzdne drevesa; hrast, bukev, lipa, topol, breza, javor, jelša, jesen, verba, smreka, jelka, mecesen, bor, kopinje, malinje, brinje, češmilje, ternjolica, bezeg.

U č b a. Hrast je naj večje, naj debelše in naj terdnejše drevo med vsemi listnatimi drevesi; ima podolgasto in gladko perje; cvete zelenkasto rumeno, in rodi želod.

Hrastov les se rabi za kurjavo, za tesarijo in za mnoge orodja. Želod daje svinjam dobro pičo; šipke (koper) pa rabijo usnjarji. — Bukva ima ravno in precej visoko deblo, okroglasto, svitlo in nekoliko zobčasto perje; bukovo cvetje ima mačice; sad pa se imenuje žir, kterega imajo polhi in svinje radi, pa tudi olje delajo iz njega. Bukove derva so terde, in so prav dobre za kurjavo. — Lipa je veličastno drevo; ima lepo zeleno perje kakor serčke, rumenkasto cvetje in okrogli sadek. Lipov les je bel, mehek in lahek, kterega rabijo strugarji in podobarji. Lipovo oglje daje dober prah za zobe, in se tudi rabi za smodnik in za risanje. Lipovo cvetje daje bolnikom dober čaj. — Topol je šibko in visoko drevo, ktero ima pokončne veje in kupasto in zobčasto perje. Cvetje ima mačice. — Breza ima trivoglato, kupčasto zobčasto in lepo zeleno perje. Cvetje ima tudi mačice. Brezova skorja je bela, ktera se rada maji. Iz brezovih šibic delajo metle. Če se spomladi v brezo zaverta, teče iz nje sladek sok. — Javor je lepo drevo, ki zraste okoli 40 čevljev visoko, in ima zelenkasto rumeno, grojzdičkasto cvetje. Les je bel in zelo dober za mnogo rabo. — Jelša ima okroglasto in sprimkasto perje; ima mačice, in raste po mokrih krajih. Jelševo skorjo rabijo barvarji in strojarji. — Jesen ima majhno podolgasto perje in mehek les. — Verba naj raje raste na mokrih krajih. Verbove veje rabijo za obroče, iz šibice pa pletejo jerbace. — Smreka ima kratko, ojstro, zeleno šilovje in dolge storže ali čerže. Smrekov les je mehek, in se rabi za kurjavo in za mizarske dela. Skorja daje strojarju čreslo; iz nje pa tudi dobimo smolo za mnogo

rabo. — Jelka ima belo skorjo, zeleno in nekoliko belkasto šilovje. Jelka ali hojka daje dober les za sode in škafe ali keblje, pa tudi močne jambore za barke. — Mecesen ima šopkasto perje, ktereга jeseni zgubi. Mecesnov les je celó dober za tesarijo. Iz skorje teče neka smola, iz ktere se balzam napravlja. — Bor ali borovec ima dolgo rujavkosto zeleno šilovje in kratke storže, in daje dober smolast les za jezi in steske, pa tudi treske za kurjavo. — Kopinje ima po obeh straneh zeleno tanke peresca, po vejicah pa bodcke, in rodi černe, sladke jagodice. — Malinov germ raste rad po gojzdu; ima tudi po vejicah bodcke, in rodi sladke jagodice, ktere so dobre za jed, pa tudi za kis in malinovec. Brinje ima oestro šilovje, zdravo zernje in les za kajenje. Iz brinja napravlja se tudi žganje (brinjevec) in olje za zdravila. — Češmilje je visok germ, ki lepo rumeno cvete in žlahtno diši. — Ternjolica ima terd ternjast les; cvete belo in že zgodaj spomladi. Iz cvetja napravljajo zdravilni čaj; černi posušeni sad pa je tudi za jed. — Bezeg je precej visok in raste po vertih in vodnatih krajih. Bezgovo cvetje dá dober zdravilni čaj. — Imenujte prav veliko sadnih, gojzdnih, listnatih in iglastih dreves! Imenujte več germov, in povejte, kteri nam naj več koristijo!

Iz zgodovine kerščanske ljudske šole.

(Dalje.)

Med tem je pa božja previdnost čudovito pomnožila mesta za izrejo mladosti po samostanskih šolah. Sv. Avguštín je bil prvi, ki je samostanske vodila vravnal za izrejo mladosti; — Irsko, dandanašnji tako nesrečno, se sme ponašati, da je imelo v svojih številnih samostanih naj izverstnejše odgojišča, po kterih je postalo prelepi vert svetnikov, iz ktereга je nebeški vertnar jemal razne rastlike, pa jih presajal v zemljo med tem pripravljeno. Moški in ženski samostani so od blizo in dalječ vabili otroke in nekaj njih prelepo podučeni so obderževali za samostansko življenje, ker so lepo prihodnost obečevali; nekaj pa so jih svetu kot lepi kinč zopet nazaj dajali. Kar se je tukaj po sv. Patriku († l. 464.) zgodilo, to je vstanovil za germanski svet sv. Benedikt. Ta sveti mož je

bil rojen l. 480. v okolici Nurzije v dan današnjih papeževih deželah. V samotni gori Subijako je svoj slavni red osnoval. Že sv. Benedikt sam je z veseljem sprejemal za izrejo otroke žlahtnih rodovin. Njegov red se je čuda hitro po širokem svetu razširil. Učenci sv. Benedikta so bili pri začetku neduhovni; kmali pa so postajali mašniki, ker je ta čas manjkalo duhovnov. Dušni pastirji iz domačega samostana hodili so od vasi do vasi, in vernim lomili kruh življenja. Njih nova služba in ojstre cerkvene postave (da tukej omenimo cerkvenega zbora v Vazii) so jim dolžnost nakladale, da so malim delili začetni nauk, ko bi jih lastna gorečnost ne bila v to priganjala. In v resnici nahajala se je po samostanih dvojna šola, — ena je bila odločena za otroke, ktere so starši za red namenili, — druga pa za zunanje otroke. Imenovali so poslednjo: *s c h o l a c a n o n i c a*, in v njo so jemali otroke pri 5. — 7. letih, in so jih noter do 15. leta izrejali za ta in uni svet. Kteri so pa bili za višjo učenost sposobni, so se dalj časa tam mudili, in ti so bili poznejši dušni oskerbniki in knezom svetovavci. Brezštevilno so ljudje tiščali v te šole, tako de častitljivi Beda († l. 699.) samostanske šole svojega časa imenuje čebelne roje. Pobožne nune so pa izrejale žensko mladost po samostanih, ktere so povsod po teh vodilih stavili, kakor moške. Pobožni menihi so iskali tudi večkrat zapuščenih krajev, kjer so s potom svojega obraza puščave spremenjevali v lepe verte. Pa tudi ljudje so od blizo in dalječ preselovali se radi v take kraje. Tako so se povzdignile prijazne vasi, pa tudi mesta v okolici samostanov. Goreči sinovi samostanov so hodili tudi v naj bolj daljne kraje. Pobožni misijonarji so naj pred postavili cerkvico in samostan, v kterim so mladost podučevali. S. Vilibrod (l. 691.) je imel v svojem samostanu 300 dečkov, sv. Bonifacij je povsod vstanovil šole za moški in ženski spol po samostanih. Ti novi samostani so bili tudi v resnici perve kmetijske in obertniške šole, ker pobožni menihi obdelovali so gojzde in napravljali rodovitne polja in učili ljudstvo rokodelstva. Ni je tedaj gerše nehvaležnosti, ako hoče omika dandanašnjih časov uničevati vse take blage naprave prednjih časov.

Šola, od ktere smo ravnokar govorili, je bila prav za prav verska šola, pa ne zavoljo tega, da bi se bilo le v veri podučevalo, ampak zato, ker je bil verski nauk poglavitni na-

men vsega tega, kar so učili. V tem obziru je bila ta šola popolnoma podobna cerkveni šoli pretečenih stoletij. Zraven tega so tudi podučevali manjše šolarje v latinskem jeziku. Latinski jezik, je bil učni jezik, ko so germanske plemena v rimske dežele se bile naselile. Ker je pa bilo naselnikov po južnih deželah manj, kakor domačih, tako pa te navade niso mogli ovreči, in pred ali potlej so se mogli deželnega jezika poprijeti. Iz tega se tudi lahko vidi, zakaj da je po evropskem jugu germanski jezik počasi popolnoma zginil; le kaj malega se ga je ohranilo v rimskem ljudskem jeziku, in počasi se je spremenil v znane jezike, kakor v laškega, francoskega in španjolskega, kateri so iz rimskega jezika izpeljani. Ljudstvo tistih časov je tudi psalme v cerkvi na glas pelo; tedaj so se mogli latinskega jezika učiti, in sv. bukev ni moglo v drugačnem jeziku brati, kakor v latinskem; tedaj jim ni družega kazalo, kakor jezika starih Rimljanov se učiti. Tedaj se lahko povzame, zakaj da je cerkveni zbor zapovedoval, da naj duhovni dečke vadijo v petji psalmov in v branji sv. bukev.

(Konec prih.)

P a š n i k.

Kako postanejo otroci vnemarni do sv. vere in do verskih šeg. To se zgodi 1. ako so otroci v prezgodnji mladosti ali pa predolgo časa pri cerkvenih obredih; če tedaj kdo nič ne razumé tega, kar se godi, mu postanejo cerkveni obredi dolgočasni, ter se za nje ne zmeni.

2. Ako se otroci prepozno k spolnovanju vere priganjajo.

3. Ako se tako ravna, kakor se otroški naravi ne pristaja, — če se jim hoče vse dokazati, ter vera tako prednašati, da bi jo s pametjo razumevali, ker jo morajo marveč z nedolžnim sercom objemati.

4. Ako se morajo zato veliko iz glave učiti, da bi kerščanski nauk dobro znali in dober klas v njem dobili. —

O s a d j o r e j i.

(Konec.)

Cepljenje.

Orodje pri cepljenju je: mala žagica, močan, prav ojster zakrivljen nož, — majhen, ojster nožiček, — en večji nož s široko

in tanko klinjo, da se divjak ž njo lahko prekolje, — leseno kladevce, da se nož v sklad zabije, — terda lesena zagojzdica, da se ž njo razpoka preži, dokler se cepič vanjo ne vtakne, — povoščeni in nepovoščeni trakovi in cunje, da se divjak obveže.

Cepi se pa z mladikami žlahtnih dreves, ki pa morajo biti enoletne iz verhnih vej rodovitnega drevesa.

Cepiču se navadno trije popki pusté, in nad tretjim naj se cepič odreže. Če je pa divjak močan, se mu pa sme tudi več popkov pustiti.

Češnjam se mora cepič cel pustiti; da pa preveč vejic ne požene, naj se mu razun verhnega popka vsi drugi poščipljejo.

O popkih nam je v vlaskem „Uč. Tovaršu“ verli sadjorejec g. L. Pintar prav lepo razložil.

Cepiči se morajo zgodaj dobiti, preden še kaj drevesa poganjajo. Ti se vkup zvežejo; zapisati pa se mora na nje ime, da se potem tudi vé, kaj je kdo cepil. Ohranijo se pa cepiči tudi lahko do kresa, ako se na odlomljenih koncih v klet v perst postavijo.

Jaz sem cepil le samo po čveterem kopitu, namreč: z nakladom, v liso, za kožo in v sklad.

1. Kako se z nakladom cepi.

Z nakladom cepiti je nar lože, nar hitreje in nar lepše. Cepi se pa tako le: Vzami cep v levo roko, ga primi s prvimi tremi persti, in odreži ga sprekoma pol drugi palec dolgo od ene strani do druge; potem ravno tako poreži divjaka tam, kjer je s cepom enako debel. Ko sta cep in divjak porezana, se položita eden na drugega tako, da koža na koži, les na lesu leži. Potem pa naj se cepič in divjak s povoščenim trakom prav dobro povijeta.

Kadar drevesce eno ped dolgo mladiko naredi, se mora trak odviti, da se v les ne zajé.

Za to cepljenje so pa le večidel iz pešek zrastle drevesca, ki so debele, kakor kako pisavno pero. Iz vertne šole poruvane pa lahko doma na gorkem cepiš.

2. Kako se cepi v liso.

Cep se vzame v perve tri perste leve roke; na debelšem koncu se prekoma pol drugi palec dolgo od ene strani do druge poreže, kakor pri cepljenju z nakladom, potem se cep

oberne, in se mu na porezi pičlo do steržena rana naredí. Divjak naj se odžaga ali odreže; cepičeva rana naj se na divjaka tako pomeri, da rana sloní na verhu odžaganega divjaka. Na divjaku se od spodaj ravno taka rana naredí, kakoršno ima cep; potem se cep na divjakovo rano tako pritisne, da vso zakrije, ter se cepič in divjak s povoščenim trakom terdo povijeta.

Če divjak ni debelši kakor mezinec, se mu dá samo eni cep; toda tista stran, kjer ni cepu, naj se nekoliko pošev odreže, da divjak hitrejšo rano zalije. Če je pa divjak precej debel, se mu privežeta dva cepova, na vsako stran eden. Trak naj se še le drugo pomlad odvijje.

To cepljenje se pri drevescih rabi, ki so že predebeli za cepljenje z nakladom.

Posebno se česplje, marelice ali slive na to vižo naj raje primejo. Jaz bi vsakemu svetoval, da bi česplje, marelice, mirabele, in vse, kar se ne rado prime, v liso cepil.

3. Kako se cepi za kožo.

Odžagaj divjaka, in ga po verhu gladko poreži; potem pa tudi na divjaku pol drugi palec od verha proti tlam kožo prereži. Za prerezano divjakovo kožo vtakni plošnato, nalašč za to narejeno leseno zagojzdico, da se koža od divjaka loči. Potem pa primi cep v perve tri perste leve roke, in ga prekomaj pol drugi palec na dolgo od ene strani do druge poreži; tako porezan cep obrni, da se mu pičlo do steržena rana naredí. Potem mu še zgornjo mertvo kožo nekoliko posterži, ali prav za prav na lahko poreži, da se spodnja zelena koža pokaže. Na to cep do rame za preparano divjakovo kožo vtakni, ga z dobro vpirjeno ilovico zamaži, ali pa s povoščenim trakom prav terdo povij. Za kožo se cepljuje, kadar je les muževen, da se maji, kadar je na vse druge viže že prepozno cepiti, kar se lahko do kresa godi, da ima le sadjorejec dovolj sirovih cepičev.

4. Kako se v sklad cepi.

To cepljenje kmetje nar bolj rabijo, ker ga nar bolj razumejo. Da se jim pa tako malo prime, je krivo, ker nimajo za to pripravnega orodja, in tudi ne delajo tako na tanko, kakor bi mogli. Cepijo večidel zelo visoko, misleči, da bo drevce popred veliko in živini odšló; tega pa ne premislijo, da, če

bolj visoko cepijo, slabejšo moč ima sok; pa tudi na divjaku pod cepljenjem novih divjakovih rastlik ne potergajo. Kako bi se li potem drevesce prijelo, ker ves sok zgubi? Sok je drevesu to, kar je človeku kri.

V sklad pa tako le cepi: Naj pred odžagaj divjaka tam, kjer ima gladko kožo.

Če je divjak močno vrašen, to se pravi, če ima veliko dobrih korenin, in je že saj, kakor ročnik debel, se sme kake tri ali štiri čevlje visoko odžagati; če je pa divjak slabo vrašen, se mora pa bolj nizko cepiti.

Odžaganega divjaka po verhu gladko poreži, ga z močnim nožem po sterženu prekolji, v sklad zabij zagojzdico in sklad, to je, tudi kožo, ker se rada semtertje razkolje, z ojstrim peresnim nožičkom na obeh straneh gladko poreži. Potem pa cep napravi. Tega na obeh straneh pol drugi palec na dolgo tako poreži, da je zagojzdi podoben; na to mu naredi po obeh straneh ramo, in ga tako v divjakov sklad vtakni, da znotrajne koži, divjakova in cepičeva, vkup pridete. Potem sklad z vlažno ilovico dobro zamazi in s cunjoo obveži.

Če divjak ni čez en perst debel, se mu dá le en cep; če je pa debel, se mu dásta dva cepova, ktera se pa morata tako oberniti, da sta v verhu bolj eden od družega, kakor pri dnu, zato, da drevo vsaksebi raste, in da niso veje vejam na potu.

V sklad se cepi takrat, kadar les začinja muževen postajati.

To cepljenje se večidel rabi pri divjakih iz hoste prinesenih.

Opomniti moram še, kadar se otroci, t. j. večji fantiči cepiti vadijo, naj se jim ne pusti prav veliko cepiti, k večjemu po kakih osem drevesic, da jih preveč ne pokvarijo. Tudi preveliko fantičev v drevesnico jemati bi bilo napčno.

(Konec prih.)

Opominek za učitelja mesca velikega travna.

Ljubi učitelj, delaj kakor vertnar in plevica! Če zapaziš pri otrocih kake napake, jih skerbno odpravljaj, pa tudi varuj, da zraven kaj dobrega ne popačiš. — Pomlad vnema človeka za petje. Skerbi tedaj, da boš otrokom pripravil dosti lepih in primernih šolskih pesem. Vsako pesmico pa morajo otroci

dobro razumeti, preden jo pojó. Nedeljskim učencem razlagaj kaj od navadnih prikazen na nebu. — Dekletam naročaj, da naj skerbé, da bodo latvice, golide in vse mlečne posode snažne. Ta mesec je posebno zdravo, če zunaj sprehajamo se ali delamo.

Pomladansko jutro.

Skoz okno gledam na ravno poljé,
Vesele ptice memo žvergolé;
Prišle po daljnih potih v naš so kraj,
Praznujejo da tukaj mladi raj.

Zidovje izbe zdaj mi je tesnó,
Stanica lepša milo je nebó. —
Na polje, kjer nezmerno rož cvete,
Naj raje serce veselit se gre.

Zapustil tebe bom, premerzli zid,
Napajal z lepotijami svoj vid;
In s ptico pevkinjo bom pel na glas,
Doklér preljuba pomlad bo pri nas.

Fr. Gerbic.

Imenzlaga (etymologie) farnih vasi na Kranjskem.

(Dalje.)

Lak = Loka od liti — liv — lov — (nalov) lovka — loka (ein umflutheter Ort). Tudi splošno ime: loka pomeni snožet pri vodi.

S. Lambert — Landstrass = kostanjevica — Laserbach = Loški potok — potok pri loki. Glej predno.

Lašiče (Lozice) od loza — les (Wald) = vas nastala v lesu. Glej Lesec — Velesovo.

Laufen = Ljubno. — Korenina je lob = (Lobno) čelo, ker namreč od Posavca vprek na čelu brega stoji. Gotovo je bilo Posavec poprej naseljeno, kakor Ljubno. V lastnih imenih oseb se korenina lob tudi še najde p. Lobè = človek z velikim čelom.

S. Lavrene, Ledine — samo očitno.

Leess — Lesce — vas v lesu. Glej zgoraj.

Lengenfeld = Doje t. j. dolgo polje, dolina.

S. Lenard — Leše, Leskovic samovidno.

Lipoglov: korenine dosti očitne, pa pomen dosti skrit; znabiti, da je bila ta vas pričeta na glavi t. j. na verhu lipovega gozda, ali pa, da ima podoba lipnega verha.

Loitsch = Logatec = majhen log.

Lom = vas pričeta v lesjem lomu (Holzschlag).

Lozice od loza (Wald): vas v lozi, lesu pričeta.

Lustthal = Dol samovidno.

Lučne. Lega meni neznana; korenina ali luč, ali pa luka po tem, ki ali na solncu ali pa v luki leži.

Madipedium = Trebelno; vas vstanovljena tam, kjer se je že trebilo.

Madipedium inf. = Mokronovo: korenina očitna.

Novice.

Iz Maribora. Ljubi „Tovars“! kakor milo dete si jel vlani po slovenskem svetu potovati, in precej si krepko shajal. Veseli smo, da tudi letos tako lepo napreduješ in nas s tečnimi rečmi razveseljuješ. Nadjamo se, da boš, kolikor boš stareji, toliko tudi bolj popolnoma. — Kako pri naših bratih cvete blagi duh narodnosti in ljubezni do učiteljstva, nam kažejo tvoji mnogoverstni sestavki. Nedavno je bil pri meni neki nemški učitelj iz Marijacejske okolice. Vidi, ljubi „Tovars“! Tvoje liste pri meni; in lej, graja me, in mi očita, da denar zametujem za take reči i. t. d. „Priatelj, ni tako!“ ga zavrnem, „prepričaj se pred, preden sodiš“. Toda, ko zvê, kaj vse „Tovars“ piše, mu je še celó všeč. Posebno se mu dopadejo tudi izverstno zloženi napevi gosp. Fr. Ser. Adamič-a, ter začuden pravi: Ich hätte nicht geglaubt, dass es auch unter den Slovenen so geschickte Lehrer und Organisten gebe“. Hitro si jih je prepisal in djal, da bo po teh napevih tudi nemške pesmi popeval. Tudi me prosi, da naj mu vsako Tovarševu prilogo z napevi pošljem. Bog daj tedaj, da bi nam jih naš ljubi „Tovars“ še kaj dosti prinesel. Slava jim cvete povsod. — Zdravo, dragi „Tovars“!

J. Dr. Vlasténski.

Iz Gorice. 19. aprila. — ? — Čitateljem „Tovars“a, ki „Novic“ ne čitajo, bo blezo še neznano, da se letos na tukajšni normalki našima domačima jezikoma, po pravičnem prizadevanji šolskega svetovavca Pavšič-a, popolna pravica godi. Učijo se namreč vsi predmeti v slovenskih razredih po slovenski, v laških po laški, nemščina je le zapovedan predmet v tretjem in četertem razredu. Sad se je že pri prvem izpraševanju pokazal. Pač veselje je bilo slišati, kako čvrsto, odvažno, razločno in izverstno so otroci v maternem jeziku odgovarjali, in poslednjič lepe pesmi odpevali. Šolski predstojniki so pa tudi s letošnjimi izpiti zadovoljni, kakor poprej nikdar. — Radostni slišimo, da se bo po veliki noči tudi cerkveno petje normalcov vredilo takó, da se bo pri sv. maši jeden dan po slovenski in drugi po taljanski pelo. Da se bodo konec šolskega leta tudi „periohe“ ali „klasifikacioni“ v domačih jezikih na svetlo dali, ni dvomiti. Prav bi sadá bilo, ako bi nam „Tovars“, ker se že šolam in učiteljem tako pridno posvečuje, izraziti blagovolil do-

tično terminologijo, kar zadene „klasifikacione“, „kataloge“ „svedočbe“ i. t. d; se vé da, vse to zaradi vzajemnosti. *)

Iz Šmartna pri Litli. A. Velikonočni torek je bila po navadi tukaj polletna šolska preskušnja. Zjutraj ob 8. uri zbralo se je okoli pol tretje sto učencov in učenk, in so šli v cerkev k sv. maši, kjer so prav lepo peli. Potem sta vpričo mnogo gg. poslušavcov učence izpraševala častita gospoda katehet in šolski učenik, oba prav iskrena domoljuba. Učenci in učenke pa so tudi očitno kazali, da je šolski poduk obrodil veliko veliko lepega sadu. Posebno se je vidilo, kako terdno razumejo otroci kerščanski nauk, kako lepo in pravilno znajo po slovenski spisovati in kako čversto pojejo. Slava tedaj ver-
lima šmarskima učenikoma!

Iz Krašnje. J. K. Sliši se sem ter tje, da nekaki šolmaštri in lerarji grajajo to in uno, kar ravno nikakoršne graje ne zasluži. Tako postavim, ni dolgo, kar jo je neki tako imenovani lerar zakrožil: „Slovenska špraha je za kmeta“. Nehoté je prav povedal, ker res je, da je kmetu slovenski, le slovenski jezik potreben, kar tudi kmet sam spozná, pa tudi želi, da bi se pravična reč že skoraj uresničila, ter se vpeljal domači jezik saj toliko v pisarnice, da bi gosposke kmetu v njegovem jeziku dopisovale, ne pa v ptujem.

Tudi se še najde pri nas sem ter tje kak modrijan, ki misli, da slovenski jezik bi le zato radi vrinili v šole in pisarnice, da bi nemščino hitro popolnoma zaterli, kar pa pošten Slovenec še nikoli ni mislil. Mi le želimo toliko pravice za svoj jezik, kakor je imajo že vsi drugi navadni jeziki po svetu.

Iz Ljubljane. Vsak skerbni učitelj si prizadeva in vse poskuša, da bi se mu učenci povsod lepo obnašali in radi hodili v šolo. Za ta namen postavljajo se izgledni učenci, kateri svoje součence opominjajo, in še celó v zapisnike zapisujejo, kako se vedejo. Taki zapisniki za izgledne učence in učenke so ravno kar prišli na svitlo v g. Milic-ovi tiskarnici, in se jih dobí 100 za 50 nkr.

Prememba v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofii. G. Primož Dolar, učitelj v Šentrupertu v trebanskem okraji pride za šolskega provizorja v Trebelno, — in učiteljska služba v Šentrupertu je s preč. konz. razpisom 21. aprila t. l. pod št. 452/92 z 290 gold. 66 kr. n. dn. razpisana. Prošnje za njo se ravnajo do preč. kapiteljna (Kuratkollegiat-Kapitel) v Novem mestu, in se vdajajo pri preč. konzistoriju v Ljubljani do konec t. m.

*) Prav rad bo „Tovars“ spolnil to željo, in bo, pred ko ne, tudi pre-skerbel natisnjene slovenske obrazke (formulare) za vse navadne šolske potrebe.

Vredo.